

АНТРОПОЦЕНТРИЗМ ЗОБРАЖЕННЯ СВІТУ РЕЧЕЙ У ПРОЗІ УІЛЬЯМА СОМЕРСЕТА МОЕМА

У статті аналізуються лінгвопоетичні особливості зображення світу речей у творах У.С. Моєма, розкривається ідейно-естетичний зв'язок між зображенням предметного середовища та характерами персонажів та виявляються стилістичні прийоми текстової актуалізації категорії антропоцентризму зображення світу речей.

Відтворюючи більшою мірою історію людського життя, взаємовідносини характерів, література разом з тим постійно звертається до зображення об'єктивної реальності в її фізичних конкретно-предметних формах, що, на думку Л. Гінзбург, є одним з шляхів реалізації одвічної потреби людини відобразити "емпірію свого існування" [1:102]. Отже, невід'ємним композиційним елементом будь-якого твору, необхідною умовою його художньої та інформативної цілісності є опис світу речей (далі – СР), під яким ми розуміємо опис штучно створених матеріальних об'єктів, що складають фон літературної дії. Особливої уваги заслуговує питання про антропоцентризм СР, тобто про взаємовідношення між характером зображення СР й образами персонажів, оскільки світ речей цікавить літературу не сам по собі, а через асоціації з людським життям, завдяки чому стає "матеріальним знаком нематеріальних стосунків" [2:188].

Поширення антропологічного принципу оцінки явищ у літературі ХХ століття приводить до нового розуміння зображення СР – предметне оточення перетворюється на частину характерологічного портрета героя. Антропоцентризм зображення СР – характерна риса художнього методу Уільяма Сомерсета Моєма, у творчості якого спостерігається відчутний вплив літературних течій натуралізму, неоромантизму й модернізму. У зображенні місця дії письменник дотримується реалістичної традиції, поєднуючи її з елементами натуралістичної точності. Втім художньо-естетична цінність описів СР полягає не тільки у створенні ілюзії достовірного зорового образу, а, перш за все, у спрямованості зображення СР на характеристику особистості героїв. Зазначена риса особливо чітко простежується в романах "The Moon and Sixpence", "Cakes and Ale", "Theatre", які присвячені людям мистецтва, зокрема вирішенню питання про співіснування талановитих та пересічних особистостей. Найчастіше зображення СР стає ніби проекцією протиріч натури героя, невідповідностей між його зовнішніми діями та внутрішньою суттю. На рівні мовних засобів це відображається у використанні прийомів контрасту, антитези та розрядки. Контраст як головний зображальний прийом використовується У. Моємом у зображенні оселі письменника Дріфілда. Автор протиставляє неохайні, брудні кімнати будинку, в якому Дріфілд мешкав зі своєю першою дружиною, та упорядковану оселю його другої дружини:

"There was a bowl of roses on the desk and on a little round table by the side of the armchair a copy of the Spectator. In the ash trays were the master's pipes and there was ink in the ink-stand." [3:176]

"The room into which I went looked as if it had been furnished with the scourings of auction sales" [3:126].

Проте Моєм уникає прямолінійного тлумачення паралелі "герой – його речове оточення" та відмовляється від стереотипного уявлення про охайну, чисту оселю як неодмінний атрибут позитивного героя. Для цього письменник широко застосовує стилістичний прийом розрядки. Завдяки цьому чистота кімнати обертається мертвотністю ("The scene was **perfectly set**. I do not know why the room seemed so strangely dead ..." [3:176]), комфорт – снобізмом ("But all the books were so **neatly arranged**, they were so **clean**, that I had the impression they were very **seldom read**." [3:65]). Формується імпліцитний зміст зображення, який характеризує другу дружину письменника як педантичну й сувору людину, яка, всупереч усім зусиллям, не перетворила будинок на справжній дім для митця. Цим автор не тільки висловлює своє негативно-іронічне ставлення до героїні, але й ставить під сумнів позитивну відповідь на питання: чи був відомий письменник щасливим в ідилічній атмосфері порядку й чистоти?

Засобом створення імпліцитного значення слугують також назви різних стилів в оздобленні інтер'єру, наприклад: "Empire", "Jacobean", "Georgian", "Louise XV", "Louise Philippe", "Chippendale". Використання таких деталей посилює зображальний потенціал описів завдяки залученню знань читача про екстралінгвістичну реальність та водночас поглиблює їх характерологічний потенціал. Претензійність та позбавленість смаку місця Дріфілд передано через багаторазовий повтор акцентної ознаки – домінування в інтер'єрі популярного у 18 столітті стилю "чипендейл", який поєднував у собі пишність і вигадливість рококо з великою кількістю тонкої різьби: "This also was in what can only be described as the acme of good taste. On the **Chippendale** sideboard were silver candle-sticks. We sat on **Chippendale** chairs and ate off a **Chippendale** table." [3:62]. Багатопа-

зовий повтор епітету "chippendale" стає засобом вираження авторської іронії, об'єктом якої є прагнення місіс Дріфілд витримати інтер'єр в єдиному стилі, що надає оселі дещо штучного, театрального вигляду.

Прийом розрядки обрамовує опис оселі героя роману "The Moon and Sixpence" художника Стрікленда, дружина якого намагалася перетворити дім на модний артистичний салон: "The dining room was **in the good taste** of the period. It was **very severe**... It was **chaste, artistic, and dull**." [4:33]. Викриваючи протиріччя між фізичним виглядом оселі, обставленої з вишуканим смаком, та почуттям нудьги, яке вона викликає в оповідача, Моэм вказує на відсутність у героїні індивідуального смаку, снобізм та сліпе наслідування моди.

Аналогічним чином функціонують реалії образотворчого мистецтва – імена художників та назви живописних полотен: "a copy of Velasquez' Innocent X", "a charming Bellotto", "a pair of Zoffanys", "pictures by Perugino, Van Dyck and Hobbema". Завдяки таким зображувальним деталям через зображення інтер'єра виявляються глибинні риси характеру особистості. Так, згадка про роботи відомого живописця-графіка Джеймса Мак-Нейла Уістлера в описі оселі місіс Стрікленд ("a green paper on which were etchings by Whistler in neat black frames" [4:33]) посилює асоціації між майже графічною чіткістю ліній інтер'єру кімнати та педантизмом й суворим характером героїні. Зазначені деталі імпліцитно пояснюють загадку раптового зникнення Стрікленда та передають думку автора про те, що для талановитого художника було нестерпним існування поруч із обмеженою, неширою та водночас претензійною людиною, якою була його дружина.

Антропоцентризм зображення СР чітко вимальовується в емоційно-насичених описах, в образному арсеналі яких велику роль відіграють метафори та порівняння, побудовані на основі явища антропоморфізму. Для прикладу наведемо опис острова Таїті, де художник Стрікленд знаходить справжній спокій та натхнення вільної творчості: "For Tahiti is **smiling and friendly**; is like a **lovely woman** graciously prodigal of her charm and beauty ... the flamboyants, scarlet, against the blue sky, flant their colour **like a cry of passion**. They are **sensual with an unashmed violence** that leaves you breathless" [4:167].

Автор наділяє штучні об'єкти предикатами, що традиційно характеризують людину. Метафоричний образ острова, який нагадує лагідну та пристрасну жінку, допомагає відтворити середовище, де відбувається моральне просвітлення та переродження героя, який назавжди залишає цивілізований світ заради місця, де він зможе повністю присвятити себе мистецтву.

Одним із засобів вираження антропоцентризму зображення СР стає алюзія. Так, у романі "Theatre" У. Моэм використовує літературну алюзію на класика англійської літератури Уільяма Шекспіра: "The lights had been lowered and from where she sat it [the room. – Т.К.] looked more than ever like a scene in a play. **All the world's a stage, and all the men and women merely players**" [5:272].

Твердження Шекспіра, що "життя – це театр", відтворює ставлення до життя головної героїні роману Джулії Ламберт, яка багато в чому сприймала дійсність через призму своєї акторської професії. Крім того, зображений матеріальний світ втілює концептуальну ідею твору про театральну нещирість людський почуттів, яка прирікає героїв роману на страждання та самотність.

Отже, як свідчить аналіз, зображення світу речей у романах У. Моэма має антропоцентричну спрямованість, виявом якої є тісне співвіднесення зображення з образами персонажів та загальною ідейно-естетичною думкою творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гинзбург Л. Литература в поисках реальности // Вопросы литературы. – 1986. - № 2. – С. 98-138.
2. Шешунова С.В. Изображение быта в отечественной классике (на материале романа И.А. Гончарова "Обрыв") // Классика и современность. – М.: Изд-во Московского университета, 1991. – С. 188-195.
3. Maugham W.S. Cakes and Ale. – L.: Penguin Books Ltd., 1972. – 170 p.
4. Maugham W.S. The Moon and Sixpence. – М.: Raduga, 1978. – 143 p.
5. Maugham W.S. Theatre. – М.: Foreign Languages Publishing House, 1984. – 202 p.

Матеріал надійшов до редакції 14.09.2000 р.

Т.П. Ковалева. Антропоцентризм зображення вечноного мира в прозе Уильяма Сомерсета Моэма.

В статье анализируются лингвопоэтические особенности изображения вечноного мира в произведениях У.С. Моэма, раскрывается идейно-эстетическая связь между изображением предметного окружения и характерами персонажей, а также выявляются стилистические приемы текстовой актуализации категории антропоцентризма изображения вечноного мира.

T.P. Kovalyova. Anthropocentrism of Man-Made Nature Description in the Novels of William Somerset Maugham.

The article deals with the linguopoetic peculiarities of man-made nature description in the novels of William Somerset Maugham, displaying its connection with pragmatics and contents of the novels, in particular, with the images of the characters. The research points out lexico-stylistic means of textual actualization of anthropocentrism of man-made nature description.